

Olga Sommerová

LÁSKA K SOBĚ JE NEZBYTNÁ

Olgo, rád bych vám na začátku poděkoval za to, že jste přijala pozvání do *Scénických rozhovorů*...

(Olga Sommerová se podívá do publika) A samý ženský tu jsou. Tak to mě těší. *(Smích publika)*

Ted' nevím, jestli si v této přesile můžu dovolit taky říkat ženský.

Vy si to dovolit nemůžete. Je to stejné, jako kdybych byla cikánka a říkala romské vtipy a vy byste jako bílej říkal ty stejné vtipy. My ženy jsme na tom podobně.

Slovo *chlapi* mi dovolíte, doufám?

Jo. *(Smích publika)*

Náš rozhovor bych rád začal otázkou, která se přímo nabízí: jak prožíváte letošní zimu?

To je dobrá otázka. Letos v zimě jsem poprvé v životě neříkala, že se těším na jaro. Dospěla jsem do věku, kdy se ptám, kolik času mi ještě zbývá a že každý den je dobrej. A kdybych se těšila na jaro, přála bych si, aby zima rychle utekla. A já už těch jar před sebou tolik nemám! *(Smích publika)*

Před časem jste někde prohlásila, že byste se chtěla naučit míň pracovat a víc žít. Už se vám to daří?

Ještě to neumím.

Ještě ne?

Myslím, že to zná každá žena. Byly jsme vyceповaný k tomu, že se musíme obětovat a že jsme na posledním místě v hierarchii muž – děti – zaměstnání – domácí práce. A nakonec přicházím na řadu já – žena. Mám na mysli klasickou ženu mé generace a těch předchozích. Já v tom

byla taky vycvičená. Pravda je, že výjimkou byla šedesátá léta. To jsem byla neposlušná holka.

Jak jste zlobila?

No jak...! Nic jsem nedělala, poslouchala jsem muziku a jezdila po světě. A vůbec mě nenapadlo, že bych měla sloužit nějakému chlapovi! A pak, když se narodily děti, stala se i ze mě služebná síla, víte, jak to bývalo dřív? Když ženy dávaly na stůl, tak nejdřív tátovi, pak dětem a pak sobě...

To znám z filmů...

Jo vy to znáte z filmů! (*Smích publika*) A kdo u vás rozdává jídlo?

Všichni.

Cože?

My se o to doma dělíme.

No to nemá styl!

Nás k tomu doma vedli rodiče!

To musí panská podávat!

Před chvílí jste řekla, že jste šedesátá léta prožila ve vzdorů, uživala jste si a pak přišel zlom. Musel přijít?

Musel, protože jsem se dvakrát vdala a měla dvě děti. Chovala jsem se tak, jak jsem to viděla doma, u své mámy. Ale pokud je v ženě ta divoká holka, vzdor a touha po svobodě, musí se dřív nebo později stát feministkou. Když je holka svobodná, nemá děti a náklad domácnosti, neví, zač je v Pardubicích perník. A pak přijde první dítě a tím to začne. A najednou děti, které miluje, a manžel, kterého miluje, ji tak zaměstnají, že odsune své osobní cíle. Jenomže později se na ně rozpomene a musí se vyškrabat zpátky ke své identitě a ke své svobodě.

Když si teď zrekapitulujete právě ten zlom, vidíte, kde jste – ze svého pohledu – udělala chybu a jak byste se bývala této chyby vyvarovala?

Chybu jsem udělala v tom, že jsem přijala tu absurdní patriarchální smlouvu, to společenské vědomí, které nám kázalo, že jsme tu především proto, abychom chovaly děti a smečily domácnost. Až na výjimky jsme tenhle nesmysl přijaly všechny. Proto taky je mým velkým vzorem, mou hvězdou zářící Božena Němcová, která se tomu diktátu dokázala postavit už v devatenáctém století. Bylo k tomu zapotřebí neuvěřitelné

síly, a ta byla daná její mimořádnou osobností a jejím génem. A pak jsem udělala ještě jednu základní chybu. Ve vztahu totiž žena musí říkat otevřeně a na rovinu všechno, co ji bolí a co jí vadí. A když to neříká a zamatává to do sebe, aby večer doma nebyly problémy, tak se to v ní nahromadí a jednoho dne to vyhnije a vyhřežne ven. Z toho jsou pak rozvody a nešťastní lidi, muži a ženy. Tohle říkám své dceři a všem mladým holčám – mluvte o všem otevřeně!

Proč jste si ten diktát, jak říkáte, nechala vnutit?

My jsme si ho všechny nechaly vnutit. Teprve dnes se stereotypy patriarchálního společenského vědomí začínají narušovat. Ale já se narodila v polovině dvacátého století do bolševického řádu, kdy jsme si prý byli všichni rovni, takže ženy i muži taky. Odmala nasáváme s kulturou postavění, které je nám přisouzeno. Matka vám čte pohádku o Popelce, jak sedí v koutku a čeká, až pro ni přijde princ a učiní ji šťastnou. Ne ty, Popelko, ty sama nemůžeš být šťastná tím, že se o to přičiníš svým úsilím a svou osobností, to musí přijít nějaký chlap...

Tak mi teď řekněte, jak by vypadala taková pohádka z pohledu feministky. (*Smích publika*)

Já znám jednu takovou feministickou pohádku.

Povídejte.

Na břehu rybníka v královské zahradě seděla princezna a zaobírala se feministickými meditacemi...

Jak vypadá taková feministická meditace? (Smích publika)

Jako jakákoli jiná meditace... (Smích publika) Vtom vyskočí žabák a říká, princezno, stačí jedno tvoje políbení a stanu se krásným urostlým princem, vezmu si tě za manželku a budeme spolu šťastně žít na tvém zámku s mou matkou (smích publika) a ty mi budeš vařit a prát a vychovávat moje děti. Večer si princezna pochutnávala na žabích stehýnkách (smích publika) a říká – to jsi uhod, blbečku! (Smích publika, potlesk)

Olgo, jaká si myslíte, že budete tchyně?

Báječná.

Ano?

Určitě. Zatím jsem si to vyzkoušela na děvčicích, se kterými chodil můj syn. A já jsem těm holkám vždycky fandila.

Proti vlastnímu synovi?

Ono to nebylo proti. Já nepotřebuju vystupovat proti vlastnímu synovi, ale těm holkám jsem fandila a chápala je v té ženské solidaritě. Myslím si, že tchyně má jedinou možnost, snažit se pochopit snachu. Jakmile začne držet pakt se synáčkem, s muttersohnem, tak je konec. Takže já taková nebudu, já budu dobrá tchyně, solidární se snachou, prostě se ženskou.

Zkuste si teď představit, že za vámi přijde snacha a řekne, hele, Olgo, můj muž mi nepomáhá, není věčně doma, neluxuje, neumývá nádobí, nestará se o děti. Jak byste reagovala?

Tak za prvé nemám ráda slovo *pomáhat*. Muž nemá své ženě co pomáhat, on má dělat padesát procent práce v domácnosti (smích publika)... a o děti se má taky starat padesátiprocentně. A za druhé, v takové situaci bych nutně musela být na straně snachy, ale abych jí rovnou radila rozvod, to je taky blbý, že jo? Tím, že dosud děti bohužel vychovávaly převážně matky, jsou synové jejich vizitka. A když toho synáčka rozmazlily, myslel si, že manželka se o něj bude starat stejně jako matka. A to je kardinální omyl, protože dnešní novomanželky už nechťejí být matkami svých mužů. Víte, já vás hrozně lituju, protože vy muži se ocitáte v překerní situaci, pokud zrovna nežijete ve šťastném manželství, jako že možná žijete a jste sám se sebou srovnanej... (Smích publika)

Jsem.

...ale ti muži, co dnes musejí prožívat tu přelomovou dobu, kdy už patriarchát končí, ale zároveň je v nás pořád jako v koze a ještě se mu fandí, ale už to není úplně in, takže ten muž nemůže být ten tradiční tvrdej macho, ale ještě neví, kým vlastně má být. Krize mužské identity je hluboká a strašná. Já vás hrozně – teď myslím jako druh – lituju. (Smích publika)

Tak to jsme na vyměření, jak to tak vypadá!

Na vyměření jste taky (smích publika), ale já mluvím o tom, že muži se v téhle nové době těžko orientují. Zatímco ženy tím, že tisíciletí a staletí žily své životy v diskriminaci, zesílily a naučily se žít v těžkých podmínkách. A protože muži získali nezasloužené výhody – teď mluvím o rodině a manželství –, zeslábli. A teď nevědí, čím jsou. Když jsem psala knížky *O čem sní ženy*, šlo mi o to, aby ženy našly své sebevědomí, objevily svou identitu, aby poznaly, kdo vlastně jsou, aby se nepodhodnocovaly. A dnes si myslím, že ztrátou identity trpí možná víc muži.

Ale já žádnu ztrátou identity netrpím! Z toho, co tady říkáte, by pro mě teoreticky mělo vyplývat, že nejsem muž! (Smích publika)

(Obrací se na publikum) Tak tady vidíte vzácnou výjimku, pořádně si ho prohlídněte. (Smích publika, potlesk)

Možná že to teď nebudu mít tak špatné! (Smích publika)

Pro muže je důležité, aby v sobě našli i ženu. Muž-žena je usmířený muž, to je ten, který je alternativou k machovi a k měkotovi. Jeden velký problém mužů je třeba otcovství. To jsem pochopila až teď, když jsem psala knihu *O čem sní muži*. Už kdysi dávno jsem točila film *S tebou, táto* o mužích, kteří po rozvodu vychovávají své děti, a později film o otcích, kterým je bývalými manželkami po rozvodu bráněno – co vychovávat – jenom se dostat ke svým dětem. A tihle úžasní chlapi se chtějí o své děti starat, být jim nablízku, ale jsou nešťastní, protože jim naše soudnictví není schopno navzdory pomstychtivým matkám zajistit základní právo – být s vlastním dítětem. Takových zarputilých otců, kteří o děti bojují, je ale menšina. Většina mužů chce rozsvětat semeno, ale ne proto, aby vzklíčilo. Muži nejsou ustrojeni k tomu, aby vychovávali děti, muži jsou ustrojeni k plození.

Proč si myslíte, že muži nejsou ustrojeni k tomu, aby vychovávali děti?

No nejsou. Tvrdí mačističtí otcové s dětmi vůbec nekomunikovali, ty jim byly vzdáleny. A tenhle problém boužel přetrvává. Teď jsem se

nedávno dočetla, že pět tisíc otců v celé naší společnosti je na otcovské dovolené. Je to pokrok, ale pořád jen mírný v mezích zákona. Já říkám, že žena nebude svobodná, dokud se nebude z padesáti procent dělit s mužem o péči o domácnost a děti. Do té doby nemůže žena nikdy dělat to co muž, i když má talent a ambice. Ale já věřím, že se to prolomí osvětou a změnou společenského vědomí. Muži se zbytečně okrádají o otcovství, o dítě, o ten zážitek.

V tom případě vás asi potěším, můj kamarád jde příští rok na mateřskou dovolenou...

...otcovskou! Na otcovskou rachotu, jo?

...otcovskou dovolenou, protože jeho žena vydělává víc než on.

Správně, a to muži strašně těžce nesou.

On ne. Moje žena taky vydělává víc než já a mně to nevadí.

Výborně! To jste vyrovnaný muž!

Byla jste u toho, když se zakládala ženská politická strana Rovnost šancí. Myslíte si, že je zapotřebí mít politickou stranu, která se bude zabývat výhradně tímto tématem?

Myslím si, že je to dobrá provokace i dobrá služba. Na Islandu vznikla taková strana, a když ženy získaly v parlamentu čtyřicet procent, sama se rozpustila. Zrovna tak si myslím, že je nutné, aby se uzákonily kvóty na procentuální zastoupení žen v parlamentu. Bez toho se nepohneme a ženy se do politiky nedostanou. Muži měli celá tisíciletí nezasloužené výhody a nikdo proti tomu neprotestoval, bylo to takzvaně normální. Ale normální je, aby o našem světě rozhodovala obě pohlaví, muži i ženy. Takže je třeba dostat do politiky ženy násilím. Proto se také dělají grantové projekty na podporu politického know-how pro ženy, aby se naučily v politice pohybovat. Ale ne tak, aby kopírovaly chlapy, protože to by pak byli politici v sukničích, to by nemělo smysl, že jo?

Jak takové školení vypadá?

Nevím. Nikdy jsem na žádném nebyla, ale vím, že existuje. Svět, to jsou napůl ženy a napůl muži a není možné, aby ho řídili jenom muži. Vy nevíte to, co víme my, vy necítíte to, co my. My upřednostňujeme jiné hodnoty.

Počkejte, jaké jiné hodnoty máte na mysli?

Naší základní hodnotou je život, a to ve všech formách. Kvalitní život dětí, matek samoživitelek, starých lidí, postižených lidí, sociálně

handicapovaných. Život, to je taky planeta jako prostor k životu, a ne jako děvka, kterou je třeba zneužít. Připadá mi, že pro tohle století, nebo pro začátek tohoto století, je nejdůležitějším tématem feminismus a ekologie. Naše společnost je nastavená na výkon, takhle to cítí muži, ti kohouti v parlamentu, propojení s mocenskými a finančními lobby. To prostě nejsou ženský hodnoty.

Ale existují ženy, které se v tomto prostředí umí pohybovat naprosto suverénně, mnohdy třeba líp než chlap.

Nevím, jestli máte na mysli opravdové ženy nebo muže v sukničích.

Loni v zimě jste vydala knihu, kterou už jste tady zmínila, O čem sní muži. Předtím jste natočila stejnojmenný dokument. Proměnil se v průběhu práce na filmu a na knize nějak zásadně váš vztah k mužům?

Zásadně ne, ale proměnil se, protože jsem těm mužům soustředěně naslouchala, což jsem předtím nedělala.

Proč ne?

Protože mě baví se bavit se ženskejma. (*Obrací se k publiku*) Já nevím, dámy, jakou vy máte zkušenost, ale je to mnohem zajímavější.

Mě taky víc baví bavit se se ženskýma.

Že jo, to si myslím! (*Smích publika*) Ono totiž chlapy i ženský víc baví bavit se se ženskejma. (*Smích publika*) Na to jsem během těch rozhovorů taky přišla.

To máme společné. (*Smích publika*)

Já jsem tu knihu o mužích pořád odkládala, až jsem si jednou řekla, dost bylo řečí, jak jsme diskriminované, je třeba, abychom s tím samy něco udělaly. Když vyšla první kniha, dostala jsem desítky dopisů žen a některé mi napsaly, že na základě četby rozhovorů se rozvedly. A já z toho měla radost.

Radost?

Protože opustily tyрана. Osvobodily se, po dlouhém trápení a váhání se rozhodly jít pryč, protože život s tyranem nemá smysl. Moje přítelkyně z knih jim dodaly kuráž, příklad, že je možné být svobodným člověkem. Dostaly impuls a řekly si, jsem člověk, mám svou cenu, chci být svobodná a žít důstojně. Když jsem se později konečně přemluvila, že udělám rozhovory s muži, vybrala jsem si takové, o nichž jsem věděla, že přemýšlejí o vztazích, o životě a o sobě. A zjistila jsem,

že nejsou všichni chlapi machisti, a že je nemůžu házet do jednoho pytle...

Vždyť to říkám od začátku! (*Smích publika*)

...že jsem jim možná přikládala kolektivní vinu, a kolektivní vina je nesmysl. Takže najednou jsem s těmi muži musela mluvit a zjistila jsem, že přemýšlejí. Chci říct, že jsem si vybrala ty, kterým leží na srdci vztahový život, že přemýšlejí o vztazích, o lásce a o své identitě. A z toho jsem měla radost, bylo to nečekané poznání. Jsem ráda, že jsem udělala krok správným směrem. A myslím si taky, že muži prožívají těžkou krizi, jak jsme o tom mluvili na začátku. Uvědomila jsem si, že by bylo dobré, dokonce nutný, abychom se spolu začali bavit, vést seriózní dialog, toho věčného škádlení mezi mužskými a ženskými bylo dost. Ale nemyslím rozhovor jenom v rodině, ale i ve společnosti. Aby už se konečně vedl společenský diskurs na téma rovnoprávnosti mužů a žen. Ty dva světy se musí propojovat, muž se musí vrátit do rodiny a žena musí vyjít do veřejného prostoru. Skutečnost je taková, že my ženy jakožto takzvané slabší pohlaví jsme silnější, my nejsme chudinky, vy jste chudáci (*smích publika*) a my vám chceme pomoci, abyste se našli a byli šťastní. Protože vy nejste šťastní!

Ale já...

...vy jo, vy jo!

Vy mě dostáváte do pozice, ve které se najednou cítím tak sám! (*Smích publika*)

Já k vám mluvím jako k lidstvu! (*Smích publika*) Vy muži nejste šťastní. Ale stejně je zajímavý, jak se ten patriarchát drolí. Ale pro mě se drolí pomalu. U nás v Čechách jsme promarnili celou druhou polovinu dvacátého století. V devatenáctém století emancipace žen začala současně s obrozením, byly tady úžasné ženy, od Boženy Němcové přes Magdalenu Dobromilu Rettigovou, Karolinu Světlou a Elišku Krásnohorskou k Masarykovi a jeho ženě Charlottě, k Vojtěchu Náprstkovi až k Františce Plamínkové a Miladě Horákové. Pak to zničily ty dvě totality. Vždycky si říkám, jak ty ženy v devatenáctém století musely trpět, přestože byly chytré a osvícené. Například Rettigová, kterou známe skoro jenom jako kuchařku, napsala v jednom dopise větu, která je fascinující, když si představím tu matronu Magdalenu, že si ji navždy budu pamatovat: „Já kdybych nyní opět děvče dvacíleté byla, spíš bych se z nejvyšší skály do nejhlubší propasti než manželovi vrhla. Tam bych našla okamžitou smrt, kdežto v manželství znenáhla, tak jako by jen denně jedným špendlíkem upíchnutý, člověk umučen umírá.“

